

РОМАНЕНКО О. В.

Криворізький економічний інститут ДВНЗ “Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана”

КОМУНІКАТИВНО-КОГНІТИВНИЙ ПІДХІД ДО ВИКЛАДАННЯ ФРАНЦУЗЬКОЇ ЯК ДРУГОЇ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У НЕМОВНОМУ ВНЗ

Статтю присвячено реалізації принципів комунікативно-когнітивного підходу в процесі викладання французької мови як другої іноземної майбутнім економістам. Описано особливості навчання професійно-орієнтованого читання, письма та анотування текстів. Організація навчального процесу з використанням вищеназваного підходу і опорою на фонові знання з першої іноземної мови забезпечують успішне оволодіння лексичним і граматичним устроєм другої іноземної мови.

Ключові слова: комунікативно-когнітивний підхід, комунікативна спрямованість, пізнавальний процес, підготовка до спілкування.

Статья посвящена реализации принципов коммуникативно-когнитивного подхода в процессе преподавания французского языка как второго иностранного будущим экономистам. Описаны особенности обучения профессионально-ориентированному чтению, письму и аннотированию текстов. Организация учебного процесса с использованием вышеназванного подхода и опоры на фоновые знания первого иностранного языка обеспечивают успешное овладение лексическим и грамматическим составом второго иностранного языка.

Ключевые слова: коммуникативно-когнитивный подход, коммуникативная направленность, познавательный процесс, подготовка к общению.

The article is for realization of the principles of communicative-cognitive approach in French as the second foreign language teaching to future economists. The peculiarities of professional reading, writing and annotation texts learning are covered. The organization of learning process according to the above-mentioned approach and basing on the first foreign language knowledge provide successful mastering of lexical and grammatical structures of the second foreign language.

Key words: communicative-cognitive approach, communicative orientation, cognitive process, training for communication.

Мета. Усвідомлюючи нагальну потребу в оптимізації процесу вивчення другої іноземної мови з професійними цілями, метою нашої статті ми визначили розгляд і аналіз особливостей комунікативно-когнітивного підходу до викладання французької як другої іноземної мови в економічному вищому навчальному закладі.

Актуальність дослідження. Сучасне суспільство, у зв'язку із стрімким розвитком наук і технологій, висуває суттєво нові вимоги до випускників вищих навчальних закладів. Відповідно до цього, змінилася мета використання іноземної мови та підходи до її викладання. З нагальною потребою умілого сприйняття, обробки і аналізу іншомовної

інформації, доступ до якої в останні роки був значно спрощений за допомогою нових технічних засобів, іноземна мова стала не метою, а засобом навчання. Знання однієї, двох та більше мов сьогодні є невід'ємною складовою набору професійних якостей сучасного спеціаліста з економіки. В процесі навчання іноземних мов на перший план вийшли логіка, аналіз набутого матеріалу, мовна здогадка та уміння передбачити особливості використання набутих знань із професійними цілями. Вивчення іноземної мови, таким чином, перейшло на істотно новий рівень.

За таких умов набув гострої необхідності пошук нових методик викладання іноземних мов. Адже глобалізація суспільства, розкриття кордонів та неухильний розвиток зовнішньоекономічних зв'язків стали поштовхом до високоякісної підготовки спеціалістів усіх галузей економіки, які вільно володіють однією або двома іноземними мовами.

Визнаючи важливість вибору методики, яка б забезпечила оптимізацію процесу викладання іноземної мови, викладачі іноземної мови у якості другої віддають перевагу комунікативно-когнітивній методиці, оскільки саме ця остання дозволяє, з одного боку, задовольнити комунікативну спрямованість навчання, а з іншого, – навчити студентів уміло користуватись другою іноземною мовою із професійними цілями.

Найбільш послідовне теоретичне обґрунтування адаптації положень комунікативного підходу до навчання дорослих іноземних мов відображене у працях Н. М. Андронкіної, С. О. Арістова, Г. В. Барабанової, І. Л. Бим, Л. В. Засекіної, О. Д. Митрофанової, Л. В. Цурікової, С. Ф. Шатілова, А. U. Chamot, А. М. Johns, W. М. Rivers. Сьогодні теоретичну і практичну реалізацію навчання різних видів мовленнєвої діяльності з використанням даного підходу здійснюють Л. М. Босова, С. С. Дикарева, К. О. Колеснікова, К. В. Маркарян, В. А. Яковлева та ін.. Наше дослідження присвячене розгляду особливостей організації викладання французької як другої іноземної мови з використанням комунікативно-когнітивного підходу.

Об'єктом дослідження є викладання французької мови як другої іноземної в економічних ВНЗ, його **предметом** – навчання читання, письма і анотування професійно-орієнтованих текстів з урахуванням комунікативно-когнітивного підходу.

В останні десятиріччя когнітивний підхід став основою перспективних розробок у галузі гуманітарних наук. Когнітивний підхід

дозволяє досліджувати навчальний процес з урахуванням когнітивних аспектів, до яких залучаються процеси сприйняття, мислення, пізнання та розуміння учбового матеріалу. Крім цього, когнітивний підхід розглядає навчання крізь призму комунікативно-діяльнісного підходу, який останнім часом утвердився у ролі магістрального напрямку викладання іноземних мов [1]. Відтак, комунікативно-когнітивний підхід до вивчення іноземної мови передбачає розвиток мовленнєвих навиків та умінь з урахуванням комунікативної спрямованості, тобто спрямування вивчення мови на спілкування та підготовку до нього.

Залучаючи до вирішення пізнавальних проблем представників різних галузей знань, когнітивний підхід поєднує кардинально різні дисципліни, приміром, математику з психологією та лінгвістикою. Оскільки при викладанні іноземної мови майбутнім економістам викладачам доводиться поєднувати економічні науки та лінгвістику, що являє собою реалізацію міждисциплінарного підходу, використання комунікативно-когнітивного підходу має стати ключем до оптимізації навчального процесу.

Викладання другої іноземної мови спирається на використання фонових знань, отриманих при вивченні першої, найчастіше, англійської мови. Опора на набуті знання дозволяє студентам використати той багаж знань, який був ними засвоєний при вивченні першої іноземної мови. Можна стверджувати, що при вивченні другої іноземної мови студенти отримують гарний шанс використати набуті знання, уміння і навички користування лексикою та граматику першої мови. Крім цього, вивчаючи першу іноземну мову, студенти залучаються до міжкультурного спілкування. Цей факт полегшує розуміння міжкультурних особливостей при вивченні другої іноземної мови. Практика викладання другої іноземної мови показує, що лінгвістичний досвід студента, виражений синтезом знань, навиків та умінь не тільки у рідній, але і в першій іноземній мові, здійснює позитивний вплив на засвоєння другої іноземної мови.

Процес вивчення французької як другої іноземної мови в економічному ВНЗ має здійснюватись в обмежену кількість годин, тому при організації навчання другої іноземної мови викладач повинен враховувати, що у досить лімітований обсяг навчального часу потрібно розвивати чотири види мовленнєвої діяльності. Звичайно, на першому занятті з другої іноземної мови більше уваги викладач приділяє розвитку

усного мовлення і вивченню лексичних одиниць. Цілком зрозуміло, що навчання починається з опанування лексики повсякденного вжитку і граматичних норм. За навчальним планом, викладання ділової іноземної мови здійснюється на другому році учіння. Однак, навчати мови з професійними цілями можливо й шляхом навчання читання професійно-орієнтованих текстів, після опанування правил читання. Спеціально підібрані тексти та вправи для їх опрацювання забезпечують правильне розуміння прочитаного та формування досвіду спілкування, оскільки в процесі читання студенти залучаються до самостійної творчої діяльності шляхом вилучення корисної інформації і визнаючи особистісний зміст тексту.

Дослідники виділяють декілька етапів роботи з текстом. На думку Л. М. Фрідмана [2:182–183], навчання читання має здійснюватись за такими трьома етапами: вступним мотиваційним, операційно-пізнавальним та контролью-оцінювальним. Науковець Т. О. Вдовіна додає до них четвертий узагальнюючий етап і відводить головну роль мотивації до навчання [3:34]. Ми цілком згодні з автором в тому, що мотивація відіграє неocenенну роль у викладанні другої іноземної мови.

Перший етап організації роботи з текстом має включати активізацію фонових знань і створення мотиваційної готовності до сприйняття тексту. Другий етап заключає в собі безпосередній процес читання і визначення інформації. Для спрямування на вилучення корисної та найціннішої інформації викладач має запропонувати рецептивно-репродуктивні комунікативні та умовно-комунікативні (предтекстові та текстові) вправи, такі завдання як: питання до тексту, виділення ключових слів, головної ідеї, теми тексту і т. д.. Краще засвоїти структуру і логіку тексту допомагають завдання на визначення складових частин тексту, розбивка на абзаци, підбір заголовків до окремих змістовних частин тексту, висловлення одним реченням головної думки кожного абзацу і т. п. Для здійснення контролю прочитаного викладач пропонує виконати репродуктивні мовні та продуктивні умовно-комунікативні і комунікативні вправи. Узагальнюючий етап роботи з текстом включає продуктивні комунікативні вправи, спрямовані на аналітичне і критичне осмислення прочитаної інформації, розвиток самостійного її продукування і розкриттю комунікативного наміру автора [2:35]. Викладачу важливо пам'ятати, що, незважаючи на існування інших

інформаційних джерел, читання має залишатись основним шляхом отримання інформації з другої іноземної мови.

Поряд з навчанням говоріння на заняттях з другої іноземної мови професійного вжитку формуються компетенції написання ділових паперів: резюме, ділових листів, листів-заяв і т.п. У такий спосіб відбувається інтеграція та взаємодоповнення предметів гуманітарного циклу і удосконалюються загальні компетенції у письмовій комунікативній діяльності.

З метою спрощення письмової комунікації на початковому етапі навчання другої іноземної мови та зняття труднощів змістовного характеру, а також концентрації уваги студентів на мовному оформленні повідомлення, можуть бути використані такі прийоми:

– уміло сформульована комунікативна ситуація-завдання: *скласти текст листа, рекламне повідомлення, об'яву* і т.д.. Причому виконання завдання полегшиться із використанням автентичних матеріалів як зразків написання потрібних паперів;

– підбір завдань, які б спонукали студентів до виконання комунікативних задач: *відповідь на запропонований лист, запит з метою отримання додаткової інформації, заповнення листа читача* і т. і.

У навчанні письмового мовлення з використанням комунікативно-когнітивного підходу письмо вважається творчим процесом, у якому відбувається осмислення і формулювання власних думок. Роль викладача при цьому виявляється у постійній мотивації студентів до творчої роботи, ознайомленні їх з різними стратегіями навчання і прийомами редагування текстів. Продуктивне письмо може використовуватись вже на початковому етапі вивчення другої іноземної мови з виконанням, приміром, такого завдання, як *заповнити картку відвідувача в готелі*.

Підготовчий етап до будь-якого письмового завдання звичайно нараховує кілька задач: ознайомлення з завданням, планування тексту з орієнтацією на реального або умовного читача, збір асоціацій, формулювання аргументів “за” і “проти”, збір мовного матеріалу для оформлення власних висловів. З досвіду викладання французької як другої іноземної мови ми можемо констатувати, що слід постійно підтримувати мотивацію до письмової комунікації. Із спрямованістю на комунікацію студенти можуть приділяти надто мало уваги писемному мовленню, що призводить до низького рівня володіння вивченим матеріалом у письмовій мові. Досвід показує, що закріплення усного

вивченого матеріалу шляхом письма забезпечує високий рівень розвитку чотирьох видів мовленнєвої діяльності.

Підтримка мотивації студентів до писемного мовлення французькою мовою з її унікальною орфографією здійснюється шляхом ретельної перевірки письмових робіт і спонукання до їх щоденного виконання. Причому при перевірці виконаних письмових завдань викладачу не варто загострювати увагу на орфографічних помилках студентів, які можуть бути легко виправлені за допомогою словника. Слід запевнити студентів, що усне мовлення зазвичай випереджає писемне, і що недосконале знання орфографії не повинно заважати організації спілкування або стримувати його. Тим більше, що до виправлення помилок слід залучати самих студентів. При оцінці письмових робіт студентів серйозними помилками вважаються ті, які неприпустимі на даному етапі вивчення мови, помилки на щойно засвоєний матеріал, а також помилки, що утруднюють спілкування. Використання письмової французької мови є складним і тому, що французька мова має безліч скорочень голосних літер, до яких важко звикнути студентам, які вивчали англійську як першу іноземну мову. З цієї ж причини студентам досить важко дотримуватись правил узгодження прикметників у роді і числі або вірно визначати рід іменника.

Однак, бажання викладача виправити припущені помилки у писемному мовленні не повинно стримувати студентів у їх творчій діяльності, намірі самостійно оформлювати свої писемні роботи і висловлювати власні думки із використання вивчених мовних одиниць і граматичних правил. Тому помилки стосовно ще не вивченого матеріалу слід виправляти без коментарів. Самостійні висловлювання учнів, навпаки, потрібно викреслювати, визначаючи їх оригінальність й підтримуючи творчість. Слід зазначити, що виконання письмових завдань, від написання окремих слів до складання речень та творів, є обов'язковим для засвоєння як граматичного, так і лексичного матеріалу, тренування та удосконалення набутих знань.

Цілком зрозуміло, що рівень сформованості комунікативної компетенції у писемному мовленні залежить не тільки від рівня володіння конкретною мовою, але й від загального рівня освіченості людини, так як основою останнього є загальне вміння працювати з інформацією.

Інформація у сучасному світі оточує нас повсюдно. Одним із найважливіших умінь, властивих сьогочасній людині, є спроможність

сприймати, обробляти, аналізувати і використовувати набуту інформацію. Формування умінь анотувати іншомовні тексти професійного вжитку має на меті навчити студентів швидко і якісно сприймати нову інформацію, засвоювати лексеми професійно-орієнтованих текстів, викреслювати головні думки, обробляти і обговорювати матеріал, викладений у джерелах для читання, формулювати власне критичне ставлення до прочитаного. Навики роботи з професійно орієнтованими джерелами, викладеними іноземною мовою, сприяють розвитку самостійної і науково-дослідницької діяльності студентів. Приміром, своєчасне самостійне отримання інформації щодо нової освітньої програми для українських студентів з мережі Інтернет може стати міцним поштовхом для подальшого удосконалення знань з іноземної мови, а участь у таких програмах підтримує та відчутно посилює мотивацію до її вивчення.

В опануванні іншомовних джерел важливо навчати студентів уміло працювати з поданим матеріалом. Використання текстів і статей на економічну тематику дозволяє не тільки опанувати нові лексичні одиниці, але й навчитись викреслювати найважливішу інформацію, аналізувати її, робити логічні висновки і висловлювати власні думки стосовно зазначеної проблеми.

Статті з періодичних видань звичайно містять інформацію стосовно нагальних економічних питань. Студентам завжди цікаво порівнювати постанову і рішення суспільних проблем, описаних у матеріалах періодичної преси. Роботу з такими текстами треба організувати заздалегідь, ретельно продумати дотекстові та післятекстові вправи. Особливістю французької мови періодичних видань є наявність великої кількості лексем молодіжного сленгу, скорочень, аргю, граматичних конструкцій, властивих розмовній мові тощо. Робота з текстом потребує передусім ретельного опрацювання лексичного матеріалу. Для розвитку усного мовлення слід запропонувати кілька вправ, спрямованих на засвоєння лексики.

Уміння анотувати тексти професійного спрямування є однією з вимог Програми іноземної мови для професійного спілкування [4]. Згідно з вищевказаною Програмою, навчання анотування має бути спрямованим на вироблення навичок та умінь оформлення отриманої інформації. До анотування статей слід готувати студентів окремо. Завдання з анотування надаються студентам на другому році навчання, коли засвоєний обсяг лексичного та граматичного матеріалу дозволяє серйозно працювати над

аналізом тексту. Цілком зрозуміло, що при анотуванні іноземної статті формуються навички аналізу тексту. При анотуванні україномовної статті розвиваються навички перекладу. Але і в першому, і в другому випадку тренуються навички усного і писемного мовлення другою іноземною мовою.

Для успішного анотування тексту студент має вміти чітко і стисло висловлювати зміст прочитаного, а також, користуючись вивченим лексико-граматичним матеріалом, виражати власне ставлення до прочитаного. Таке завдання не є простим для тих, хто вивчає другу іноземну мову, але вміло організована робота з підготовки до його виконання дозволяє навчити студентів глибоко і вірно аналізувати прочитаний текст і робити з нього логічні висновки. Слід зазначити, що у підготовці до написання анотації або під час обговорення тексту слід звертати особливу увагу на граматичні норми мови. Інакше кажучи, було б доцільним гармонійно поєднувати навчання аналізувати текст з опануванням граматичного матеріалу. Так, наприклад, доречним є засвоєння суб'єктного способу французьких дієслів шляхом його використання у висловлюваннях власної думки стосовно прочитаного матеріалу.

Перспективи досліджень. Викладання французької як другої іноземної мови з використанням комунікативно-когнітивного підходу забезпечує високоякісне вивчення мови. До подальших проблем для розгляду віднесімо вивчення лексики другої іноземної мови з опорою на першу іноземну, когнітивний підхід у формування навичок усного мовлення і т. д. У всякому разі, вивчення другої іноземної мови може успішно здійснюватись у тому випадку, коли викладач вміло використовує набутий студентами багаж знань з рідної та першої іноземних мов, навчає порівнювати й аналізувати лексичні і граматичні явища.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання* / наук. ред. С. Ю. Ніколаєва. – К. : Ленвіт, 2003. – С. 9–20.
2. *Фридман Л. М.* Педагогический опыт глазами психолога : [учебн. пособие] / Лев Моисеевич Фридман. – М. : Просвещение, 1987. – 224 с.
3. *Вдовіна Т. О.* Модель навчання майбутніх учителів іноземної мови читання художніх текстів в аспекті міжкультурного спілкування / Тетяна Олександрівна Вдовіна // *Іноземні мови : науковий журнал* / гол. ред. Софія Юрійівна Ніколаєва. – К. : Київський нац. лінгвіст. ун-т, 2004. – № 4. – С. 34–37.
4. *Освітньо-професійна програма підготовки бакалавра, спеціаліста і магістра напрямів 0501 – “Економіка і підприємництво”*. – К., 2002. – 23 с.